

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ Й ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ)

Камілла Магрламова

Дніпропетровська медична академія МОЗ України

Анотація:

У статті розкрито особливості системи професійної підготовки майбутніх лікарів в Україні й у Великій Британії, яка має свою специфіку: організація професійної підготовки здійснюється відповідно до цілей і закономірностей розвитку британського суспільства та освітніх стандартів; професійна підготовка майбутніх лікарів розглядається як системне, багатовимірне явище, що має цілісний, неперервний, адаптивний характер, охоплює сукупність взаємопов'язаних структурних елементів, що впливають на забезпечення якості професійної підготовки майбутніх лікарів. Наголошено на тому, що система професійної підготовки майбутніх лікарів є відкритою, багатифункціональною, адаптивною структурою, що містить системовірні компоненти, які забезпечують динамічний і випереджувальний розвиток на основі інноваційності й професійної спрямованості освітніх програм; підготовку майбутніх лікарів здійснюють висококваліфіковані викладачі. Доведено, що важливою умовою гарантування високої якості медичної освіти є профільна підготовка педагогічного персоналу для вищих медичних навчальних закладів, яка забезпечується нормативно-правовим і науково-методичним супроводом. Акцентовано на тому, що підготовка й підвищення професійної компетентності педагогічного персоналу відбувається на основі інтеграції науково-методологічної, світоглядної, фахової і психолого-педагогічної підготовки, участі в грантових проектах і програмах саморозвитку, а також завдяки міжнародній співпраці.

Ключові слова:

висококваліфіковані викладачі; майбутній лікар; підвищення компетентності педагогічного персоналу; професійна підготовка.

Анотация:

Магрламова Камілла. Психолого-педагогические условия деятельности преподавателей в высших медицинских учебных заведениях (на примере Украины и Великобритании).

В статье раскрыты особенности системы профессиональной подготовки будущих врачей в Украине и в Великобритании, которая имеет свою специфику: организация профессиональной подготовки осуществляется в соответствии с целями и закономерностями развития британского общества и образовательных стандартов; профессиональная подготовка будущих врачей рассматривается как системное, многомерное явление, имеющее целостный, непрерывный, адаптивный характер, и охватывает совокупность взаимосвязанных структурных элементов, влияющих на обеспечение качества профессиональной подготовки будущих врачей. Подчеркнуто, что система профессиональной подготовки будущих врачей является открытой, многофункциональной, адаптивной структурой, включает в себя системообразующие компоненты, обеспечивающие динамичное и опережающее развитие на основе инновационности и профессиональной направленности образовательных программ; подготовку будущих врачей осуществляют высококвалифицированные преподаватели. Доказано, что важным условием гарантии высокого качества медицинского образования является профильная подготовка педагогического персонала для высших медицинских учебных заведений, которая обеспечивается нормативно-правовым и научно-методическим сопровождением. Акцентируется внимание на том, что подготовка и повышение профессиональной компетентности педагогического персонала происходят на основе интеграции научно-методологической, мировоззренческой, профессиональной и психолого-педагогической подготовки, участия в грантовых проектах и программах саморазвития, а также благодаря международному сотрудничеству.

Ключевые слова:

висококваліфіковані преподаватели; будущий врач; повышение компетентности педагогического персонала; профессиональная подготовка.

Resume:

Magrlamova Kamilla. Psychological and pedagogical conditions of the teachers' activities in higher medical educational institutions (on the example of Ukraine and Great Britain).

The system of professional training of future doctors in the UK has specific features, the organization of vocational training is carried out in accordance with the goals and laws of the development of British society and educational standards; the training of future doctors is considered as a systemic, multidimensional phenomenon that has a holistic, continuous, adaptive nature, encompassing a set of interconnected structural elements that affect the quality assurance of future doctors training in the UK. The system of professional training of future doctors is an open, multifunctional, adaptive structure that includes system-based components that provide dynamic and forward-looking development based on the innovation and professional orientation of educational programs; the presence of highly trained teachers who train future doctors. An important condition for ensuring the high quality of medical education is the specialized training of pedagogical staff for higher medical education institutions, which is provided with normative and scientific and methodological support. The training and improvement of the professional competence of the teaching staff is based on the integration of scientific and methodological, ideological, professional and psycho-pedagogical training, participation in grant projects and self-development programs and international cooperation.

Key words:

highly qualified teachers; future doctor; increasing competence of pedagogical staff; professional training.

Постановка проблеми. Актуальність проблеми професійно-педагогічної підготовки викладачів вищих навчальних закладів зумовлена тим, що сфера освіти ставить у центр системи безперервної освіти пріоритети гуманістичної особистості. В умовах локально-глобального характеру розвитку універсуму розробляються принципово нові, нерозривно пов'язані з інтеграційними процесами, концептуальні моделі освіти, засновані на нових

підходах про інформацію, діяльність, особистість, норми поведінки. Реалізація нової парадигми – «навчання протягом усього життя» (ЮНЕСКО), розвиток інформаційних технологій, становлення глобального інформаційно-педагогічного простору, підвищення рівня наукової компетентності – усе це передбачає зміни в змісті й технологіях підготовки викладачів вищої професійної школи. Професійно-педагогічна освіта, підготовка

викладачів вищої школи має будуватись з урахуванням нових вимог, бути школою розвитку системи навчання й особистості педагога. Зміни вимог до якості підготовки фахівців зумовлюють підвищення кваліфікації викладачів вищої школи. Поряд з науковою кваліфікацією, усе більшого значення набуває педагогічний складник, що потребує постійного оновлення, поповнення й удосконалення психолого-педагогічних знань, умінь і навичок [4].

У цьому зв'язку висуваються високі вимоги до психолого-педагогічної підготовки самого викладача. Психолого-педагогічна підготовка студентів базується на традиційному професійно-дидактичному трикутнику, що об'єднує навчальну, виховну й науково-дослідну діяльність вищої школи. Сучасний фахівець у галузі медицини (медсестра, фельдшер, лікар) повинен володіти значним запасом спеціальних психолого-педагогічних знань, уміти поповнювати, розвивати й творчо застосовувати їх у професійній діяльності. Виконуючи будь-які професійні функції, людина завжди реалізує себе як особистість, цілісно реагуючи на певні ситуації, вступаючи у взаємодію з іншими учасниками професійної діяльності, водночас формуючи систему індивідуальних цінностей. Саме брак готовності до виконання професійних обов'язків не дає змогу значній частині випускників ВНЗ цілком реалізувати свій творчий потенціал, ускладнює процеси соціальної та професійної адаптації, перешкоджає оволодінню високим рівнем професійної майстерності. Людина, що не має психолого-педагогічної освіти, частіше зазнає впливу негативних факторів, переживає особистісні деформації, завдає психічних травм людям, з якими спілкується на міжособистісному чи професійному рівнях. Оскільки метою педагогіки як науки й навчальної дисципліни є виховання, формування особистості, то саме сформована особистість повинна краще розуміти себе та інших людей, гнучкіше розв'язувати проблеми в особистісній сфері й професійній діяльності, спираючись на надійні психолого-педагогічні знання, а не внаслідок власної імпульсивності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти підготовки й професійної діяльності лікарів в Україні досліджено в таких дисертаціях: Л. Григорчук («Гігієнічні аспекти професійної адаптації студентів до умов навчання у вищих медичних навчальних закладах та шляхи її оптимізації», 2000); Р. Іваненко («Організаційно-педагогічні умови професійної орієнтації старшокласників на медичні спеціальності», 2008); І. Круковська

(«Становлення і розвиток медичної освіти на Волині (XIX – 30-ті роки XX ст.)», 2007); М. Кушик (Дидактичні основи фахової підготовки студентів у медичних навчальних закладах України (друга половина XIX – початок XX ст.)», 2009); О. Неловкіна-Берналь («Формування професійної спрямованості студентів медичних спеціальностей на початковому етапі навчання», 2010); М. Петрус («Вплив професійних стереотипів на діяльність лікарів-терапевтів», 2011); Л. Руденко («Формування системи медичних знань у процесі підготовки педагога-дефектолога до корекційної роботи в закладах спеціальної освіти», 2005); І. Солопова («Медичне обслуговування як форма соціального захисту населення України», 2009); А. Степаненко («Система забезпечення якості медичної допомоги населенню України та наукове обґрунтування її реалізації», 2001); С. Тихолаз («Педагогічні умови розвитку професійної спрямованості студентів вищих медичних навчальних закладів», 2011); Н. Шигонська («Підготовка студентів медичних спеціальностей до професійної взаємодії засобами моделювання комунікативних ситуацій», 2011); І. Паламаренко («Професійна підготовка сімейних лікарів у вищих медичних школах Великої Британії», 2012).

Формулювання цілей статті. Метою статті є висвітлення основних психолого-педагогічних умов діяльності викладачів у вищих медичних навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим аспектом побудови сучасної вищої медичної освіти має бути врахування психолого-педагогічних умов, які сприятимуть особистісному становленню майбутнього лікаря, адже особистісне становлення – це не засвоєння знань, способів діяльності, а формування стійкої системи ціннісних орієнтацій, активної життєвої позиції, пізнавальної активності. Для цього необхідно знайти новий підхід до процесу й структури підготовки студентів у вищій медичній школі, визначити й схарактеризувати базові форми навчальної діяльності, етапи їх засвоєння, здійснити вихід на розуміння знань, побудову й структурування навчальних завдань як моделей особистісного становлення майбутнього фахівця. Ідеологія формування особистості майбутнього фахівця як мета і результат освітньої системи сьогодні становить найбільший інтерес. Виходячи з гуманістичних уявлень, можна виокремити чинники, які не є розвитком особистості, але часто з нею ототожнюються. Основними психологічними новоутвореннями, які забезпечують навчальну діяльність студентів, є професійна спрямованість, професійні вміння, професійне

(клінічне) мислення, професійні цінності, психологічна й соціальна готовність до діяльності лікаря [11, с. 75].

Здатність бачити й розв'язувати проблеми, пов'язані зі здоров'ям людей у контексті конкретних ситуацій їхнього життя, з урахуванням особливостей міжособистісних стосунків, на основі розуміння всієї складності цих ситуацій і взаємин, розуміння індивідуальних особливостей пацієнтів і членів їхніх родин, спроможність визначати смисл тих чи інших подій і ситуацій і відповідним чином впливати на їх перебіг, на думку М. Тимофієвої, становить головне завдання соціально-психологічної підготовки сімейного лікаря [10]. Дослідниця визначає типову позицію лікаря будь-якої спеціальності як професіоцентристську, що базується на природничо-науковому підході до людини, сім'ї й навколишнього середовища. Перебуваючи в цій позиції, лікар буде свої взаємини з пацієнтами як «суб'єкт-об'єктні», що робить пацієнта об'єктом впливу, а не суб'єктом активності в збереженні власного здоров'я. Безперечно, це не сприяє налагодженню ефективної міжособистісної взаємодії в лікувально-профілактичному процесі [8].

Е. Самборська наголошує на значенні впровадження педагогічної підготовки в процес навчання майбутніх лікарів. На її думку, така підготовка сприятиме усвідомленню майбутніми медичними працівниками необхідності профілактики й ранньої діагностики різних захворювань, а не лише їх лікування у хворих [7].

З огляду на це, проектуючи навчальний процес у медичному ВНЗ, метою якого є особистісне становлення майбутнього лікаря, ми виходимо з теорій психологічних знань і виокремлюємо серед них діяльнісний характер оволодіння знаннями, на чому й ґрунтується наша гіпотеза щодо активного характеру процесу учіння з боку суб'єкта (Д. Дьюї, П. Каптерев, Й. Лінгард) і регуляція цього процесу самим суб'єктом, тобто результатом учіння є готовність суб'єкта здійснювати відповідну діяльність і регулювати процес її реалізації (А. Бандура, Й. Лінгард). Проте це не просто розпредмечення знань у своїй активності, а створення умов для впливу на формування структурних компонентів особистості через її психологічну перебудову – від професійного самовизначення до самореалізації, самоздійснення в навчальній діяльності [11].

Л. Кузнецова, дослідивши педагогічні засади підготовки викладача ВНЗ у сучасній системі вищої освіти Великої Британії, Шотландії та Росії, акцентує увагу на тому, що у Великій

Британії немає законодавчо встановлених вимог щодо навчання на курсах професійного розвитку викладачів вищої школи. Їх постійне професійне зростання – це відповідальність кожного університету, які здебільшого мають власні відділи або працівників, що відповідають за професійний розвиток персоналу. Вони розробляють програми навчання як для своїх викладачів, так і для колег з інших вишів. Акредитація й фінансування деяких програм навчання в секторі вищої освіти здійснюється Академією вищої освіти Великої Британії, Асоціацією розвитку освіти і персоналу (SEDA) за підтримки Фонду лідерства для вищої освіти, який вивчає інноваційні процеси в національних освітніх системах. Вони також розробляють програми, що передбачають постійне вдосконалення професійної підготовки науково-педагогічних кадрів вищої школи за активної участі вищих навчальних закладів і професійних асоціацій, що базуються на сучасних наукових відкриттях та інноваційних педагогічних технологіях [4].

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що багато питань, пов'язаних з професійно-педагогічним становленням викладачів ВНЗ, припускають розвиток фундаментальної теорії їхньої підготовки на основі розроблення нового змісту й організаційно-педагогічних засад її реалізації в умовах педагогіки особистості. У зв'язку з цим важливого значення набувають вивчення структури діяльності вишу, виявлення умов, що визначають професійно-педагогічну діяльність викладача, визначення рівня сформованості професійних знань, умінь і навичок і виділення на їх основі системотвірних компонентів змісту загальнопедагогічної підготовки викладача вищої школи [4].

Педагогічні дослідження Джонатана Скотта [14] засвідчили, що, наприклад, викладачі вищих навчальних закладів Великої Британії здебільшого вважають, що в суспільстві недостатньо поцінованою є освіта й процес її здобуття. Тому університети вимагають від державних органів проводити належну політику й процедуру визнання й відзначення успішного навчання. Більше уваги має надаватись досягненням як у викладанні, так і в оцінюванні.

Дотримуємось думки, що вчитель або викладач є найголовнішим і навіть єдиним чинником, який суттєво впливає на створення сприятливої психолого-педагогічної атмосфери в навчальній групі. Викладач організовує навчальний процес і керує ним, формуючи у слухачів своєрідне ставлення до себе як до носія інформації й організатора навчального процесу.

Останніми десятиліттями, як свідчать британські науковці, завдяки реформуванню навчального процесу та його реорганізації, ставлення слухачів до ролі викладача дуже змінилося: з'явилися усвідомленість, демократичність і самостійність, зростає вимогливість до того, якими педагогічними вміннями повинен володіти сучасний викладач. Тому його роль у навчальній аудиторії також змінюється, набуваючи гнучкості, активності й динамізму, що й визначає актуальність окресленої проблеми [2; 15-17].

Виділення педагогічної культури як особливого феномену та складника освітнього процесу майбутнього лікаря зумовлено специфікою його професійної діяльності. Як показали дослідження, проблема підготовки майбутнього фахівця медичного університету пов'язана з розвитком його духовності (співчуття, співпереживання). Розширити професійне поле освіти зможуть не ті майбутні лікарі, які багато знають, а ті, що, окрім знань, володіють високою духовністю. Досвід дослідницької роботи різних професійних здібностей майбутніх фахівців медичного університету дав змогу з'ясувати, що зв'язок між специфічним духовно-моральним світом лікаря й пацієнта, процесом і результатом його праці залежить від розвитку гуманних почуттів, духовного розвитку, вихованості, чесності, порядності, доброти, милосердя, професійно етичної, деонтологічної відповідальності, терпимості [7].

З огляду на те, що об'єктом діяльності лікаря є людина, вимоги до моральних, громадянських, інтелектуальних якостей фахівця завжди були підвищеними, порівняно з іншими категоріями професій. Хоча до жодного з лікарів не висувається вимога: «Будь здоровий сам!» (Виняток – перелік захворювань, які є протипоказаннями до заняття лікарською діяльністю), проте кожна людина розуміє, що лише за умови суб'єктивного фізичного, психічного власного здоров'я лікар здатний ефективно виконувати завдання професійної діяльності, яка своїм змістом від початку створює «тло» для формування станів дезадаптації й професійного «вигорання» суб'єкта.

Варто визнати, що діяльність лікаря в умовах професійного стресу недостатньо вивчена у вітчизняній науково-дослідницькій літературі. Зародження в нашій країні психології медичної праці пов'язано з ім'ям В. Бехтерева. Одним з важливих питань, досліджуваних ним, є питання про визначення психологічних критеріїв професійної придатності суб'єкта до здобуття ним медичної освіти, а згодом – до професійної діяльності. Однак на сьогодні є лише одна

достатньо повна психограма лікаря-практика, розроблена в 1922 році Ф. Баумгартеном. У ній сформульовані вимоги не тільки до особистості, професійно значущих психологічних якостей лікаря-клініциста, а й до його психіки загалом.

К. Платонову належить емпірична типологія особистості лікаря, в основі якої – міра збігу функцій, що відповідають статусу лікаря, з його реальними особистісно-характерологічними особливостями. Залежно від спрямованості особистості, науковець визначає три типи лікарів-фахівців:

- лікар, орієнтований на різноманітні цінності;
- лікар, для якого орієнтація на професійні, морально-етичні цінності носить зовнішній, формальний характер;
- лікар, дезорієнтований щодо особистісних цінностей через низький духовний і моральний рівень.

Висока соціальна значущість медичної праці, пов'язаної з факторами дестабілізаційного впливу на особистість лікаря, з одного боку, і брак науково обгрунтованої системи психологічного забезпечення розвитку суб'єкта лікарської праці на всіх етапах його професійного й життєвого шляху, з іншого, становлять сутність проблемної ситуації, що зумовлює нагальну соціальну потребу у визначенні психологічної специфіки професійної діяльності лікаря й формуванні на цій основі концепції послідовного психологічного супроводу розвитку особистості професіонала [8].

У контексті нашого дослідження потрібно звернути увагу на формування у студентів-медиків творчих здібностей. Так, наприклад, у Великій Британії цей процес відбувається на тлі впровадження партнерських взаємин між викладачем і студентом і на основі стимулювання самостійної діяльності останнього. Сьогодні в цій країні зростає тенденція до координації роботи початкової, середньої та вищої ланок освіти в процесі навчання. Таким чином, формування необхідних для професійного життя якостей відбувається на всіх рівнях підготовки молодшої людини. Особливо це стосується випускних класів середньої школи й так званих «Six-form colleges» – проміжної ланки між школою та ВНЗ. Ученими розроблені спеціальні програми, що забезпечують готовність абітурієнтів і студентів до творчого професійного мислення й самостійної роботи на наступному етапі [9].

У медичних університетах Великої Британії співіснують дві системи навчання: основу першої становлять лекції, а тьюторські заняття, семінари й групові заняття виконують додаткові функції. У центрі іншої – тьюторські заняття, а

лекції та семінари є додатковими формами навчання [10].

Важливе місце в британській системі вищої медичної освіти посідають заняття з застосуванням диспутів і дискусій, які сприяють не лише виробленню у студентів уміння висловлювати й аргументувати власну думку, а й слухати інших, бути в ролі критика, що, відповідно, формує у студентів наукове мислення, уміння реагувати на нові обставини, стимулює їхню самостійність, активність [6, с. 151].

Одним з найцінніших елементів вищої медичної освіти Великої Британії є тьюторський метод, який передбачає регулярні заняття 1-2-х студентів (у нових університетах – 5-6-х студентів) з викладачем-тьютором протягом усього навчального курсу [5].

Вагомим складником процесу формування творчих здібностей у майбутніх медиків у британських університетах є самостійна робота студентів. Вона ретельно спланована й розглядається як важлива частина підготовки майбутнього творчого фахівця. Серед форм самостійної роботи домінує робота в бібліотеках, які відкриті й під час канікул. Загалом канікули британські студенти використовують не стільки для власного відпочинку, скільки для опрацювання літератури, написання рефератів, проходження практики в лікарнях і клініках. Деякі університети вимагають від студентів складання рефератів чи звітів про практику в певний час, до завершення канікул.

Серед перспективних шляхів формування творчих здібностей студентів-медиків у Великій Британії слід виділити встановлення безпосередніх зв'язків між медичними ВНЗ і державними та приватними лікувальними установами, перехід до міждисциплінарних курсів і міждисциплінарних комплексних досліджень, подальшу інтенсифікацію застосування проблемного підходу в навчальному процесі [9, с. 160].

Загалом формування творчих здібностей у студентів-медиків відбувається в контексті таких основних положень британської системи медичної освіти:

- несприйняття лекції як основного джерела інформації, що заохочує творчий пошук інформації;

- регулярне оцінювання виконаної роботи викладачем-наставником безпосередньо в університетській лікарні;

- постійне посилення на міжпредметні зв'язки;

- обговорення можливостей застосування знань з дисципліни, що вивчається, у майбутній

кар'єрі за допомогою університетської служби зайнятості;

- заохочування обговорення студентами й тьютором труднощів, які виникають у процесі навчання;

- використання різних методів і способів оцінки знань, зрозумілих для студентів, і намагання зменшити стрес під час оцінювання;

- скорочення кількості тестів і навчання майбутніх фахівців самооцінці своєї діяльності [5, с. 11].

Крім цього, формування в майбутніх медиків творчого мислення відбувається завдяки ранній орієнтації на практичну діяльність у поліклініках і лікарнях, інтеграції теоретичної та практичної підготовки, застосуванню сучасних інноваційних технологій, які уможливають самостійний пошук інформації та вибір шляхів виконання поставлених навчальних завдань, високій мобільності студентів, пріоритетності навчання, центром якого є студент, а не викладач.

Найефективнішим, з погляду формування творчих здібностей, є навчання, що відбувається в умовах, максимально наближених до реальних життєвих ситуацій [13, с. 35]. Такий підхід активізує критичне ставлення до навчального матеріалу, зумовлює потребу в складних запитаннях, концентрує увагу на відповідальних елементах практичної роботи, стимулює пошук найефективнішого шляху до отримання, обговорення й передачі нових знань не тільки слухачам, а й викладачам.

Загальноприйнятими формами організації навчання у вищих медичних школах додипломного й післядипломного навчання є такі: лекційні заняття, практичні заняття з використанням інтерактивних методів навчання (розв'язання ситуаційних задач і проблемних ситуацій, складання плану розв'язання проблеми, дискусії), семінари, лабораторні заняття, консультування й самостійна робота.

До пріоритетних методів навчання, що використовуються медичними школами Великої Британії для підготовки лікарів на різних етапах їхнього навчання, належать: метод проблемного навчання, навчання на робочому місці, навчання шляхом роботи з напарником і за допомогою актора-пацієнта, метод неформального й самоспрямованого навчання, навчання за допомогою комп'ютерних програм, метод електронного (дистанційного) навчання тощо. Зазначені методи є особистісно-орієнтованими, які підвищують мотивацію до навчання студентів і молодих лікарів і сприяють підготовці саме того фахівця, на якого очікує ринок праці: самостійного, активного, що вміє

критично мислити й налаштований на постійне самовдосконалення.

Формування творчого підходу до роботи й розвиток творчих здібностей студентів-медиків реалізуються передусім через підтримку прагнення майбутнього фахівця ретельно вивчити обрану тему, заохочення до виконання складних завдань, формування пластичності, гнучкості розуму, виховання самостійності, вимогливості й цілеспрямованості, надання можливостей для вияву задатків лідера, розвиток умінь самоаналізу й оцінювання дій оточення [1, с. 183].

Основні напрями роботи, спрямовані на розвиток творчих здібностей у студентів-медиків, полягають у:

– наданні студентам, зокрема медикам, можливостей вивчати предмети за вибором, брати участь у різноманітних програмах, конкурсах на отримання грантів, винагород, які студенти можуть використати на навчання за кордоном, на проведення науково-дослідницьких робіт. Це дає змогу студенту брати участь у науковій роботі й створенні винаходів, що сприяє формуванню творчого мислення й відповідальності за власні дії [12, с. 349];

– застосуванні методів навчання, що активізують розумові здібності студентів, мотивують до пізнання, творчої діяльності: незалежне навчання (*independent study*), де студент обирає навчальний матеріал і способи його вивчення; самостійно керований процес навчання (*self-directed study*), коли студент обирає спосіб засвоєння навчального матеріалу; навчальні програми, сфокусовані на особистості студента (*learner centered program*);

– широкому виборі темпів навчання, цілей, методів, навчального матеріалу, вимог до рівня успішності;

– застосуванні технології індивідуалізованого навчання з усіх предметів – від мінімальної модифікації в процесі групового навчання до цілком незалежного навчання, що допомагає максимально розкрити інтелектуально-творчий потенціал особистості й суттєво підвищує конкурентоспроможність майбутнього фахівця на міжнародному ринку праці;

– використанні передових досягнень науки й техніки, заохоченні потужних інвестицій в освіту й науку [10].

Висновки. Отже, удосконалення вітчизняної системи підготовки майбутніх лікарів у контексті євроінтеграційних процесів вимагає від суспільства висококваліфікованих викладачів, які думають по-новому. З огляду на це, необхідними стають динамічні зміни на загальнодержавному й регіональному рівнях, на рівні вищого навчального закладу, з урахування можливостей творчого використання прогресивних ідей і досвіду інших країн, зокрема Великої Британії. Необхідною умовою успішного функціонування системи професійної підготовки майбутніх лікарів в Україні є орієнтація на світовий досвід підготовки майбутніх лікарів і як майбутніх викладачів. За результатами спостережень, застосування компаративного аналізу й творчого мислення, використання новітніх інноваційних ідей і технологій в освітньому процесі вітчизняних медичних університетів дадуть змогу нашим майбутнім лікарям стати висококваліфікованими спеціалістами.

Список використаних джерел

1. Гребеник Ю. С. Сучасні тенденції формування комунікативної культури студентів у медичних коледжах Великої Британії та США / Ю. С. Гребеник // Порівняльно-педагогічні студії. – 2013. – № 2-3. – С. 180–185.
2. Григор'єва Т. Ю. Методичні рекомендації щодо використання британського досвіду підготовки вчителів-філологів до навчання дорослих у вітчизняній педагогічній практиці: навчальний матеріал / Т. Ю. Григор'єва. – Житомир, 2010. – 45 с.
3. Кравчун П. Г. Роль майстерності та психолого-педагогічної підготовки викладача у формуванні особистості майбутнього лікаря [Електронний ресурс] / Кравчун П. Г., Шелест О. М., Титова Г. Ю. – URL: <http://nadoest.com/role-majsternosti-ta-psihologo-pedagogichnoyi-pidgotovki-vikla>.
4. Кузнецова Л. В. Педагогические основы подготовки преподавателя вуза в современной системе высшего образования Великобритании, Шотландии и России: дисс. кандидата пед. наук: 13.00.01 / Кузнецова Лилия Васильевна. – Ростов-на-Дону, 2000. – 136 с.
5. Паламаренко І. О. Професійна підготовка сімейних лікарів у вищих медичних школах Великої Британії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед.

References

1. Hrebnyk, Yu. S. (2013). Current tendencies of forming students' communicative culture in medical colleges of Great Britain and the USA. *Porivnialno-pedahohichni studii*, 2–3, 180–185. [in Ukrainian]
2. Hryhorieva, T. Yu. (2010). *Methodological recommendations on using the British experience of teacher-philologists training for teaching adults in home pedagogical practice*. Zhytomyr. [in Ukrainian]
3. Kravchun, P. H., Shelest, O. M., Tytova, H. Yu. *The role of skills and psychological-pedagogical training of teacher in the formation of a future doctor's personality*. Retrieved from: <http://nadoest.com/role-majsternosti-ta-psihologo-pedagogichnoyi-pidgotovki-vikla> [in Ukrainian]
4. Kuznetsova, L. V. (2000). *Pedagogical foundations of HEI's teacher training in the modern system of higher education in Great Britain, Scotland and Russia: thesis*. Rostov-na-Donu. [in Russian]
5. Palamarenko, I. O. (2012). *Professional training of family doctors in higher medical schools of Great Britain: author's abstract*. Kyiv. [in Ukrainian]
6. Pysklynets', U. M. (2010). Development of technical creativity of medical students in the course of "Medical biology and physics". *Pedahohichniy almanakh*, 7, 150–

- наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / І. О. Паламаренко. – К., 2012. – 20 с.
6. Писклинець У. М. Розвиток технічної творчості студентів-медиків під час вивчення курсу «Медична біологія і фізика» / У. М. Писклинець // Педагогічний альманах. – 2010. – Вип. 7. – С. 150–153.
 7. Самборская Е. П. Роль средних медицинских работников в охране репродуктивного здоровья населения / Е. П. Самборская // Главная медицинская сестра. – 2001. – № 4. – С. 16–18.
 8. Стечак Г. М. Педагогічна підготовка майбутніх сімейних лікарів у медичному університеті: дис. кандидата пед. наук: 13.00.04 / Галина Михайлівна Стечак. — Львів, 2017. – 282 с.
 9. Танько Є. В. Досвід організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів Великобританії [Електронний ресурс] / Є. В. Танько // Педагогіка та психологія. – 2013. – Вип. 44. – С. 157–166. – URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/znpkhnpu_ped_2013_44_19.pdf.
 10. Тимофієва М. П. Особливості професійної та особистісної позицій сімейного лікаря [Електронний ресурс]. – URL: http://www.rusnauka.com/SND/Medecine/13_timofijeva%20m.p.doc.htm.
 11. Філоненко М. М. Систематизований розгляд психолого-педагогічних систем та визначення їх орієнтації на особистісне становлення студента-медика / М. М. Філоненко // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2015. – № 1. – С. 75–82.
 12. Boden M. A. Creativity and artificial intelligence / M. A. Boden // *Artificial Intelligence*. – 1998. – Vol. 103. – P. 347–356.
 13. Ghiselin B. Ultimate Criteria for Two Levels of Creativity / B. Ghiselin. – NY.: Scientific Creativity, 1963. – P. 30–43.
 14. Lifelong Learning UK (LLUK) [Електронний ресурс]. – URL: <http://lluk.org.uk>.
 15. Petty Geoff. *Teaching Today: A Practical Guide* / Geoff Petty. – [4th Revised edition]. – Nelson Thornes, 2009. – 614 p.
 16. Reece Ian. *Teaching Training and Learning: A Practical Guide* / Ian Reece, Stephen Walker. – [6th Revised edition]. – Business Education Publishers Ltd, 2007. – 480 p.
 17. Seligson Paul. *Helping Students to Speak* / Paul Seligson. – Richmond Publishing, 1997. – 87 p.
 153. [in Ukrainian]
 7. Samborskaia, E. P. (2001). The role of nursing staff in preservation of reproductive health of population. *Hlavnaia medytsynskaia sestra*, 4, 16–18. [in Russian]
 8. Stechak, H. M. (2017). *Pedagogical training of future family doctors at medical university: thesis*. Lviv. [in Ukrainian]
 9. Tanko, Ye. V. (2013). Experience of arranging students' self-study work in HEIs of Great Britain. *Pedahohika ta psykholohiia*, 44, 157–166. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpkhnpu_ped_2013_44_19.pdf [in Ukrainian]
 10. Tymofiiieva, M. P. *Features of professional and personal views of family doctor*. Retrieved from: http://www.rusnauka.com/SND/Medecine/13_timofijeva%20m.p.doc.htm. [in Ukrainian]
 11. Filonenko, M. M. (2015). *Systemic study of psychological-pedagogical systems and defining their orientations towards personal development of a medical student*. In: Theory and practice of social systems management, 75-82. [in Ukrainian]
 12. Boden, M. A. (1998). Creativity and artificial intelligence. *Artificial Intelligence*, V. 103, 347–356. [in English]
 13. Ghiselin, B. (1963). *Ultimate Criteria for Two Levels of Creativity*. In: NY: Scientific Creativity, 30–43. [in English]
 14. Lifelong Learning UK (LLUK). Retrieved from: lluk.org.uk [in English]
 15. Petty, Geoff (2009). *Teaching Today: A Practical Guide. 4th Revised edition*. Nelson Thornes. [in English]
 16. Reece, Ian & Walker, Stephen (2007). *Teaching Training and Learning: A Practical Guide. 6th Revised edition*. Business Education Publishers Ltd. [in English]
 17. Seligson, Paul (1997). *Helping Students to Speak*. Richmond Publishing. [in English]

Рецензент: Приходько М.І., д.пед.н., професор

Відомості про автора:
Магрламова Камілла Газанфарівна
 kamilla040582@gmail.com
 Дніпропетровська медична академія МОЗ України
 вул. В. Вернадського, 9, м. Дніпро,
 Дніпропетровська область, 49000, Україна

doi: 10.7905/nvmdpu.v0i19.2383

*Матеріал надійшов до редакції 28. 12. 2017 р.
 Прийнято до друку 22. 01. 2018 р.*

Information about the author:
Magrlamova Kamilla Hazanfarivna
 kamilla040582@gmail.com
 Dnipropetrovsk Medical Academy
 of the Ministry of Health of Ukraine
 9 Vernadskoho St., Dnipro,
 Dnipropetrovsk region, 49000, Ukraine

doi: 10.7905/nvmdpu.v0i19.2383

*Received at the editorial office 28. 12. 2017.
 Accepted for publishing 22. 01. 2018.*